

Bu çalışma, 5–9 Eylül 2012 tarihleri arasında İzmir Karaburun’da düzenlenen

“**kapitalizmin kısılcacında doğa – toplum – teknoloji**” temalı

7. Karaburun Bilim Kongresi’nde sunulmak üzere hazırlanmıştır.

Kongre sırasında bildiriye dinleyenlerin önceden okumuş olarak tartışmalara katılabilmesi için bu formatta web sitemizde yayımlanmıştır.

Atıfta bulunabilmek için yazar(lar)ın iznine başvurmanızı rica ederiz.

Karaburun Bilim Kongresi Düzenleme Kurulu

26.08.2012

Marksizm'e İlerlemecilik ve Tekniği Tarafsız Görme Eleştirilerinin Eleştirisi

İçindekiler

Marksizm'e Eleştirilerin Eleştirisi	2
Giriş.....	2
Fikirler ve Ordular Savaşının Temel Farkı	3
Geçmişin Kalıntılarını Öz Gibi Alma	4
Marksizm'in gelişmesini dikkate Almama	6
Marksizm'i Eleştiren ve Savunanların Özdeşliği	7
Marksizm nedir?.....	7
Marksizm'i Ne Temsil Eder?	10
Ekonomi Politik İle Sosyolojinin İlişkisi	11
Sosyalizm Hakkında Bürokratik ve Stalinist Kavrayışlar	16
Varlık ve Düşünce İlişkisini Tersinden Koyuşlar	17
İlerleme ve Evrim kavramı.....	17
Komün ve Romantik Gelenek	19
Yapı ve İşlev Kategorileri	20
Marksizm Geliştirilmeli ve Eleştirilmeli Ama nasıl ve Nereden?	21

Marxizm'e Eleştirilerin Eleştirisi

Giriş

İki temel önermeden yola çıkacağız.

Birinci önerme: Yanlış sorulara doğru cevaplar verilemez.

İkinci önerme: Genel ve temel sorunlardan kaçılmaz. Onlar her tikel durumda tekrar ortaya çıkarlar.

Dolayısıyla konumuz son derece temel ve metodolojik sorunlardır.

İlerleme ve Teknoloji kavramları üzerinden Marxizm'e yapılan eleştiriler, bu eleştirilerde bol bol görülen çok temel metodolojik yanlışları göstermek için birer örnek işlevi göreceklerdir. Diğer bir ifadeyle bizim konumuz, Marxizm'e yönelik eleştirilerin temel metodolojik yanlışlarıdır. İlerlemecilik veya teknoloji üzerinden Marxizm'e yapılan eleştiriler burada birer örnek işlevi göreceklerdir.

Marxizm'in ilerlemeci bir tarih görüşüne dayandığı veya teknolojiyi tarafsız kabul ettiği ve teknoloji hayranı olduğu yönündeki eleştiriler çok yaygındır ve bu yönde çok geniş bir literatür bulunmaktadır.

Aynı şekilde bu türden eleştirilere yönelik cevaplar ve bu eleştirilerin eleştirileri de çok geniş ve zengin bir literatür oluşturmaktadır.

Biz bu Marxizm'i eleştiren ve savunan literatürün neredeyse tamamının aslında aynı ortak yanlış varsayımları paylaştığını; dolayısıyla sorunun doğru koyuluşunun bu tartışmaların paylaştığı ortak varsayımların eleştirisinde olduğunu savunacağız ve bunu açıklamayı deneyeceğiz. Diğer bir ifadeyle, bu konularda Marxizm'i eleştiren ve savunanların ortak yanlışlarını söz konusu etmeye çalışacağız.

Bu yanlışlar son derece yaygındır ve neredeyse tüm akademik veya akademi dışı, teorik veya popüler yazın bunlardan oluşmaktadır.

Marxizme yönelik daha modern veya post modern, "radikal" ve "soldan" görülen eleştiriler özellikle onun teknik hayranı olduğu; tekniği tarafsız gördüğü veya İlerlemeci bir tarih kavrayışına dayandığı, yine bunlarla bağlı olarak Avrupa Merkezli, Erkek, Beyaz vs. olduğu, tekçi olduğu gibi noktalarda yoğunlaşmaktadır.

Bu eleştirilere baktığımızda onların çok temel, çok basit bir yığın yanlışla dayandığı; bazı çok temel metodolojik yanlışlar içinde bulunduğu görülür.

Nedir bu son derece basit, temel ve gücü yaygınlığından gelen yanlışlar?

Fikirler ve Ordular Savaşının Temel Farkı

Marksizm'e yönelik eleştirilerin en temel yanlışı, fikirlerin savaşı ile fiziki güçlerin, örneğin orduların savaşı arasında olması gereken temel farkı görmezden gelmeleridir.

Nedir bu temel fark?

Bunu Gramsci'den bir alıntıyla göstermeyi deneyelim. Gramsci bunu şöyle ifade ediyor:

"Bir tartışmada hasımlar arasından en zayıfların ya da en 'budalaların seçilmesi; yahut hasımlarının düşünceleri arasında pek de esaslı olmayanların, biraz gelişigüzel söylenilmiş olanların seçilmesi ve de böylece karşısındakinin 'yere serildiği'nin su götürmez bir olay olduğunun kabul ettirilmeye çalışılması pek de 'bilimsel' ya da 'ciddi' bir davranış olmasa gerek. Aslında, ikinci derecede ya da rast gele ileri sürülmüş bir görüş ya da ideolojiyi ya da öğretiyi savunan dördüncü dereceden şampiyonların sırtını yere getirdim diye övünüp bu öğretileri çürüttüğünü sanmaktan başka bir şey değildir bu. Öte yandan, insanın 'hasımlarına karşı' insaflıca davranması gerekir; yani bunların gerçekten ne söylemek istediklerini anlamaya çalışmak ve az çok kötü niyetle, söyleyişlerindeki bazı yüzeyde kalan anlamsızlıklar üzerinde durmamak gerekir: Şüphesiz ki, böyle bir davranışı ancak tartışmayı ve okurlarının fikir seviyesini yükseltmeyi amaç edinen bir yazar benimser, yoksa çevresinde her yola baş vurarak ve her şekilde boşluk yaratmak isteyen biri değil."

Burada bu farkı daha net gösterebilmek için, ordular savaşı ile fikirler savaşını kıyaslayalım

Ordular savaşında ya da fiziksel acı güce dayanan savaşta, güçlerin en irisini karşı tarafın en yaralanabilir, en zayıf yerine yığmak savaş sanatının en temel kurallarından ve zaferin en temel şartlarından biridir.

Ama yeryüzünden baskı ve sömürüyü kaldırmak isteyenlerin; özellikle de Marksistlerin fikirlere karşı savaşta tam tersi bir ilkeyle savaşmaları gerekir. Onlar, tabiri caiz ise, karşı tarafın en güçlü, en yenilmez temsilcilerini ve yanlarını hedef alınmalıdır. Tabii burada, ezilen sınıfları siyasi ve teorik bakımdan eğitmek; onların geri yanlarına hitap etmekten kaçınmak aksine bu geri yanlarıyla mücadele etmek isteyenler için diye de eklemek gerekiyor.

Tabii ancak böylesine Sosyalistlerin, Marksistlerin, alt sınıflardan yana olanların, yeryüzünden sömürü ve baskıyı yok etmek isteyenlerin ihtiyacı olduğu veya olması gerektiği varsayımından yola çıkıyoruz.

Gramsci'nin dediği gibi, sadece karşı tarafın en mükemmel ve gelişmiş temsilcilerini seçmek de yetmez; onların fikirlerini, onların bizzat kendi özensizliklerinden ve tutarsızlıklarından da arındırıp öyle eleştirmek gerekmektedir. Eğer böylesi yoksa bile, o gerçekte olmayan ve mümkün olan yaratılıp, gerçek kılınp öyle eleştirilmelidir. Eleştirilecek görüşün eleştirilmeden önce, geçmişin kalıntısı olan, ona ait olmayan görüşlerden; yine onu yaralayan kültürel etkilerden ve bunların yansımalarından; mantık hatalarından; mantık sonuçlarına götürülmemiş çıkarsamalardan vs. arındırılması, yani özensizliklerden temizlenmesi; bir tüvenan gibi önceden bir arıtma işleminden geçirilmesi, yabancı maddelerden temizlenmesi gerekmektedir. Marksistler gerici fikirleri ve görüşleri en güçlü oldukları yerlerde, en güçlü

oldukları noktalarda yenmek isterler veya istemelidirler. Ancak böyle gerçekten ezilenlerin geri yanlarını okşamayan, aksine bu geri yanlarla mücadele eden bir çizgi savunulmuş olur.

Marksistler böyle davranmalıdır ve Marksizm'in eleştirisi de eğer yapılacaksa böyle yapılmalıdır. Zaten böyle yapılmamış bir eleştiri Marksist olamaz. Ve ancak böyle bir eleştiri Marksist olabilir. Dolayısıyla Marksizm'in Marksist bir eleştirisinin temel koşulu, Marksizm'in bayağılaştırılmalarıyla mücadele olmak zorundadır. Marksizm'in, Marksizm'e ait olmayan, geçmişin kalıntılarında, özensizliklerden arındırılma olmalıdır. Ancak bundan sonra Marksizm'in bir eleştirisi olabilir. Buradan kolayca şu sonuca çıkılabilir. Marksizm'in ancak Marksist bir eleştirisi yapılabilir.

Tersinden, Marksizm'e yönelik bir eleştiri, eleştiri nesnesi olan Marksizm'i eleştirebilmek için, eleştiri nesnesi olan Marksizm'i, en gelişmiş, en yanlış ifade ve anlamalardan arındırılmış biçimiyle ele almalı; yani önce Marksizm'i önce onun bayağı savunucularına karşı savunmalı sonra onu eleştirmelidir. Ama bunu yaptığında zaten bir Marksist olacaktır.

Marksizm'e yönelik eleştirilere veya Marksizm adına yapılan savunmalara baktığımızda, tam tersi bir durum görülmektedir. Marksizm diye eleştirilenler, onun toy ve bayağı savunuları; ifade bozuklukları, ona, onun özüne ait olmayan önermelerdir genellikle.

Ama savunmalar da daha temiz ve günahsız değildir. Onlar da eleştirenlerin Marksizm'in özü olarak eleştirdiklerini Marksizm'in özü eleştirilen noktalarını gibi savunmaktadırlar.

Bunu bir örnekle açıklamayı deneyelim.

Geçmişin Kalıntılarını Öz Gibi Alma

Bunun için biyolojiden bir örnek verelim. Örneğin kör bağırsak, muhtemelen son birkaç milyon yılda insanın ateşi kullanmasıyla ve böylece bitkisel hücrelerin çeperindeki selülozu vücuda girmeden önce parçalayabilmesi ile birlikte, giderek işlevsizleşmiş geçmişin kalıntısı olarak var olmaya devam eden bir organdır. Yiyeceklerinin çoğunu pişirerek yiyen bir canlı olarak insanın kör bağırsağa ihtiyacı yoktur. Kör bağırsak, insanın onu diğer canlılardan ayıran bir özelliği değildir. Kör bağırsaksız bir insan, biyolojik olarak insanlığından bir şey kaybetmeyeceği gibi daha insan olur. Ameliyatla apandisiti alınanlar ölmez, veya bir mutasyon sonucu kör bağırsaksız olarak doğanlar, belki apandisit olma tehlikeleri yok olduğundan yaşam şansları artar bile.

Hiçbir bilim ya da düşünce gökten zembille mükemmel bir şekilde inmez. O her zaman geçmişin kalıntılarını, içinden doğup geldiği rahmin göbek bağlarını taşır. Bu Marksizm için de böyledir Marksizm'de de özünde Marksizm'e yabancı, onun özüyle çelişen, geçmişin kalıntısı bir çok fikir, kabil, yargı bulunmaktadır¹.

¹ Ayrıca sadece bu kadar da değil, "kurucu etkisi" (Gründer Effekt) denen bir fenomen vardır. Örneğin ilk kez karaya çıkan canlı beş parmaklı olduğu için, sonraki bütün canlılar hep bu beş parmaklılık

Bir biyolojik tür olarak İnsanda kuyruk sokumu gibi, kör bağırsık gibi, geçmişin kalıntısı olan, henüz ağaçlarda yaşadığı zamanların izi olan; henüz ateşi bulmadan önce, yiyeceklerini çiğ yediği zamanların izi olan organların varlığından dolayı, insanda örneğin kör bağırsak olduğu için insanı maymunlar sınıfına dahil etmez.

Ancak söz konusu olan Marksizm olduğunda, nedense bu kalıntılar onun asli bir ögesiymiş, onu o yapan özelliklermiş gibi ele alınmaktadır.

Örneğin Engels'in "tarihsiz halklar"dan söz ettiği satırlar veya kimi pasajlarında ırk kelimesini kullanmaları, hatta yaşadıkları tarihsel iklimin kimi yansımaları (örneğin tarihsel iyimserlik) gibi birçok özellik Marksizm eleştirmenlerinin tepe tepe kullandıkları eleştiri konularını oluştururlar.

Ama bütün bunlar Marksizm'in asli, onu o yapan özellikleri değildir. Bunlar onda bir geçmişin kalıntısı olarak, bir kör bağırsak veya bir ur gibi vardılar. Marksizm bunlardan arındığında temel özelliklerini yitirmez, aksine, bu arınma ölçüsünde daha çok Marksizm olur.

Özetle, Marksizm eleştirmenlerinin, Marksizm'i öncelikle bu gibi geçmişin kalıntılarından, toyca savunuların yanlış ifade ve anlatımlarından arındırarak; yani tabiri caiz ise, Marksizm'i, bayağı Marksistlere karşı savunarak; Marksizm'i Marksizm yapan özü açığa çıkararak onu eleştirmeleri gerekir.

üzerinden kanatları, ayakları, elleri, şekillendirmişlerdir. Hatta bu ondalık sistemimizi bile bir ölçüde bu beş parmaklılığa borçluyuz.

Bir an için karaya çıkan ilk canlının üç parmaklı olduğunu var sayalım. Bütün sonra gelen canlılar bu üç parmaklılık üzerinden kanatları, elleri, ayakları vs. şekillendirecekler bunun üzerinden çözümler arayacaklardı. Böyle bir dünyada insanlar da muhtemelen üç parmaklı olacaktı. O zaman üç parmaklı çalınabilin müzek aletleri ve bambaşka bir müzik olacaktı belki. Matematik, Sümerlerde olduğu gibi, altılı bir sisteme dayanacaktı muhtemelen vs.,

Marksizm, Avrupa'da doğdu. Avrupa ise Semitik, İbrahimi dinlerin yaygın olduğu bir yerdi. Bir an için Marksizm'in, Budizmin, Hinduizmin, Şintoizmin veya Taoculuğun egemen olduğu bir bölgede doğduğunu düşünelim. Keşfedilen yazalar yine aynı yasalar olurdu ama bunların ifadesi, artikülasyonu, ifade edilirkenki imgeler, muhtemelen çok başka olacaktı.

Bu tür farklılıklar da Marksizm'in özüne ilişkin değildir. Marksizm'in bunlardan da soyutlanması gerekir. Bu en iyi İbni Haldun ve Marks örneklerinde görülebilir. Her ikisi de İbrahimi Dinler bölgesinde olmakla birlikte biri İslam, diğeri Aydınlanma çocuğudur. Ve aynı yasaları bulmalarına rağmen bunu farklı biçimde ifade ve artiküle ederler.

Elbet Marksizm'de özellikle ilk ortaya çıkış dönemlerinde geçmişin kalıntısı bir çok özellik vardır ve ona sızmıştır. Ama bunlar onun asli özellikleri değildir. Bunlar olmasa doğruluğundan bir şey eksilmez. Aksine daha tutarlı olur.

Bu bağlamda örneğin engels'in tarihsiz halklar gibi kavramları örnek olarak verilebilir. Kesza bir ilerleme anlayışı. Aydınlanmanın mekanik ve düz ilerlemeci anlayışına bağlı olarak vardır. Ama dediğimiz gibi bunlar onun onu o yapan özellikleri değildir.

Bu temel yanlışı aşmış Marksizm eleştirisi neredeyse yok denecek kadar azdır ve Marksizm’i bu yönde eleştirenler aslında onu bu kalınlardan arındıran ve böylece onu aynı zamanda geliştiren Marksistlerdir.

Marksizm’in gelişmesini dikkate Almama

Bir diğer nokta, bir bilimin kendisinin gelişimini hesaplamamadır. Her bilim sürekli gelişir. Bilimin farklı alanlarında aynı hızla gelişmesi de söz konusu değildir. Bu ilerlemelerin bütün alanlara yayılması bir anda veya senkronize olarak gerçekleşmez. Bir zaman alır. Eşitsiz biçimde gerçekleşir. Farklı alanlar birbirlerinin gelişimini etkilerler. Keza yeni bir buluşun sonuçlarının tam anlaşılması da zaman alır.

Bu Marksizm için de geçerlidir. Marksizm doğduğu anda kalmış değildir. Bizzat Marks ve Engels’in eserlerinde teorinin ciddi değişimler geçirdiği görülebilir. Bir örnek olarak, evrimin ortaya çıkardığı yeni üretim biçimlerinin eski biçimleri tasfiye ettiği gibi bir anlayıştan, eski üretim biçimleriyle bir simbiyozda girme, böylece onun çok daha karmaşık niteliklerini kavramaya doğru bir evrim zikredilebilir. Metodolojik olarak, hem de sonuçları itibariyle kurucular kavrayışlarını sürekli geliştirmişlerdir.

Örneğin bir Hindistan’da İngiliz Egemenliği’nin Marks’ı ile İrlanda sorununda sonra ulaştığı yer bakımından fark böyledir. Birincisinde Kapitalizmin kapitalizm öncesi ilişkileri tasfiye edeceği ön görülürken, ikincisinde, aksine onları güçlendirebileceği anlaşılmış ve buna uygun bir kavramsal çerçeve geliştirilmiştir. Bunun stratejik ve politik sonuçları da farklı olmaktadır. Birinci anlayışa göre örneğin, İrlanda’nın kurtuluşu İngiliz İşçilerinin eyleminden geçerken, ikinci anlayışa göre İrlanda’nın Kurtuluşu, İngiltere’deki işçilerin kurtuluşunun ön koşulu olarak görülür.

Marksizm’in eleştirilenleri, Marks-Engels’in bizzat kendi hayatlarındaki bu özeleştiri ve geliştirmeyi görmezden gelerek, sanki hiç böyle bir şey yokmuş gibi, Marks’ın Hindistan’a ilişkin erken bir tarihte söylediklerini pişirip pişirip sunarlar ve buradan Marksizm’in ilerlemeci olduğu veya Eurosentrik olduğu yolunda hükümlere varırlar.

Kaldı ki Marksizm’deki bu gelişme sadece Marks ve Engels ile de sınırlı değildir. Marks’tan sonraki Marksistler de bu geliştirme işlemine devam etmişlerdir. Örneğin Troçki, Marks’ın çıkarsamasını bir adım daha ileri götürmüştür denebilir. Kıvılcımlı daha daha ileri götürmüştür. Biz özellikle yeni sosyal hareketleri açıklarken bu yaklaşımı kullanmış ve geliştirmişizdir.

Özetle, Marksizm, Frankfurt Okulu (Felsefe, sanat), Troçki, Mandel (Ekonomi, Politika), Kıvılcımlı (Tarih) gibileri tarafından, parantez içinde zikredilen alanlarda, üç farklı kanaldan çok ciddi ve alt üst edici şekilde geliştirilmiştir. Keza bu satırların yazarı da özellikle Din, Ulus ve üstyapılar teorileri alanında Marksizm’e katkılarda bulunmuştur.

Marksizm’e yönelik eleştiriler bütün bunları yok saymaktadırlar. Onu ölmüş bitmiş bir doktrin, bir dogma olarak kavramaktadırlar.

Marksizm’i Eleştiren ve Savunanların Özdeşliği

İşin ilginç ve aslında hiç de ilginç olmayan yanı şudur ki, Marksizm’i savunduğunu söyleyenler; hatta bu bayağı eleştiriler karşısında savunanlar da genellikle Marksizm’de Marksizm’e ait olmayan, tesadüfi olarak bulunan, geçmişin kalıntısı olan yanlara sahip çıkarak onu savunurlar. Marksizm’in gelişimini yok sayarak onu savunmaya çalışırlar. Aslında onu savunur gibi görünürken, eleştirenlere el verirler.

Böylece Marksizm’in Marksist olmayan eleştirmenleri ile, sözüm ona Marksizm diye Marksizm’in özüyle ilgisi kalmamış, Marksist terimlere dayanan bir Pozitivizmi Marksizm diye savunanlar, gerçek Marksizm ve Marksizm’i eleştirip geliştiren Marksistler karşısında, fiili ve zımni bir ittifak yaparlar.

İşin ilginç, bunlar neredeyse tüm entelektüel hayata, tüm üniversitelere, yayınlara egemen olduğundan, kimsenin gerçek bir Marksizmle karşılaşma, onu öğrenme, tanıma şansı bile olmaz.

Bu genel ve temel yanlış, yani bir fikri ona ait olmayanlardan arındırmadan, onu yanlış, toyca anlayan ve savunanlara dayanarak eleştirme bir çok farklı somut görünümde ortaya çıkmaktadır. Yani sorun gelip neyin Marksizm olduğu noktasında yoğunlaşmaktadır.

Marksizm’in ne olduğuna ve Marksizm’i neyin temsil ettiğine ilişkin yanlışlara da değinelim.

Marksizm’e yönelik eleştiri ve savunmalarda gerçek tartışmanın tam da bu noktalarda yapılması gerekirken, sanki buralarda bir sorun yokmuş gibi tartışılmaktadır. Bu da o vulgar Marksistlerle Marksizm eleştirmenleri arasındaki iş ve güç birliğinin bir görünümüdür.

Marksizm nedir?

İnternete girin ve Marksizm nedir diye sorun. Bir tek doğru cevap göremezsiniz². İşin daha kötüsü, bir tek doğru cevap olmadığına dair bir tek değerlendirme de göremezsiniz. Çünkü hemen hemen herkes o Marksizm tanımlarındaki gibi tanımlamaktadır Marksizm’i.

² İnternette birkaç örnek.

“Wikipedia

Marksizm, özgün bir siyasal felsefe, tarihin diyalektik materyalist bir yorumuna dayanan ekonomik ve toplumsal bir dünya görüşü, kapitalizmin Marksist açıdan çözümlenmesi, bir toplumsal değişim teorisi ve Karl Marx’ın ve Friedrich Engels’in çalışmalarından çıkarılan insanın özgürleşmesiyle ilgili bir düşüncedir.

Marksizm bir öğreti olarak siyasal, ekonomik ve felsefi bir bütünlük içerir. Marksizm, ideolojik alanda esas olarak sınıflar savaşımı teorisini ortaya atan ve bu savaşımın zorunlu sonucu olarak proletarya

Genellikle Marksizm bir “Dünya Görüşü”, bir “Felsefe”, bir “İdeoloji”, bir “doktrin”³ bir ekonomik teori, bir sosyoloji ekolü, bir “Program”, bir sosyal hareket hatta bir sosyal düzen ya da bir devlet düzeni olarak anlaşılmaktadır⁴.

diktatörlüğüne ve oradan da toplumsal eşitlik ve özgürlük dünyası komünizme varılacağını öngören bir öğretisi olarak tanımlanır

Ekşi Sözlük

- marksizm'e göre dünya kapitalizmi yaşadıkdan sonra toplumlar birer birer proleterya diktatörlüğüne dönecek, bu sürecin sonunda da bütün dünya komünizme geçecektir. tez-antitez-sentez mantığında ilerler marksizm.
- marksizm'e göre dünya kapitalizmi yaşadıkdan sonra toplumlar birer birer proleterya diktatörlüğüne dönecek, bu sürecin sonunda da bütün dünya komünizme geçecektir. tez-antitez-sentez mantığında ilerler marksizm.
- marx ve engels'in felsefi, ekonomik ve sosyo-politik görüş sistemini temsil eden tam ve ahenkli doktrin.
 - bilgi nesnesi degildir.
 - skolastik bir teori degildir.
 - bir kimlik degildir.
 - hayata mudahale etmektir.
 - iktidar gerektirir.
 - politik bir kollektivite gerektirir.
 - bu nedenle devrimci bir politikadir.
 - ve hayattaki her soruya ya da soruna cevap vermekle yukumlu degildir.
- foucault'ya gore marksizm muhtesem bir kapitalizm elestirisidir, gelgelelim kapitalizmden sonrasini hayal ettigi -ve bu hayale bir isim verdigi- noktada sicmistir.
- devrim sonrası kurulan sosyalist devleti geçici olarak gören ve sonunda devletsiz bir toplum öngören ideoloji.
-

³ Bunun nedeni, bizzat Marksizm'i savunanların veya savunma iddiasında olanların da eleştirmenlerle aynı yanlışları paylaşmalarıdır. Tam da bu nedenle, Marksizm'i savunanlar ve eleştirenler, kendilerinin bu ortak varsayımlarını ve yanlışlarını eleştiren bizim gibi Marksistler karşısında böyle bir eleştiri yokmuş gibi davranarak, güç birliği ve suç ortaklığı yaparlar.

Bu anlayışla yapılan eleştiri ve savunmalar baştan bir yanlış; Marksizm'in ne olduğu; bilimin ne olduğu hakkında baştan bir yanlış içindedirler demektir.

Bir politik hareketin, bir doktrin vs. bir “teknoloji eleştirisi” olabilir ve bu anlaşılabilir. Ama bir bilimin, sosyolojinin “teknoloji eleştirisi” yapmasından söz etmek, fiilen bilim hakkında tamamen farklı bir anlayışta olmak demektir.

Marksizm teknoloji eleştirisi yapıp yapmadığı açısından eleştirilemez. Bir sosyal ya da politik hareket, bir parti, bir doktrin, bir ideoloji vs. belki böyle bir başlık altında eleştirilebilir, ama toplum bilimi, bu sözler ve kavramlarla eleştirilemez.

⁴ Marksizm'i eleştiren ve savunan görüşlerin büyük bir bölümü bu yanlışları yapmaktadır.

Çok tipik bir örnek verelim. İnternette çok yaygın olarak alıntılanmış ve birçok farklı adreste tekrar sunulmuş bulunan, Fikret Başkaya'ya ait bir yazı bulunmaktadır. Yazının başlığı: “*Marksist Sol Teknoloji Eleştirisi konusunda Sınıfta Kaldı.*”

Elbette kendini Marksist olarak tanımlayan bir sosyal ve politik hareketin eleştirisinin başlığı olarak bu kullanılabilir bir başlıktır. Elbette bu anlamda, o sol hareketin kendini Marksist olarak tanımlayıp tanımlamamasının hiçbir önemi yoktur. Çünkü hareketlerin kendilerini adlandırmaları veya tanımlamaları onların sosyolojik olarak ne olduklarını anlamayı sağlamaz.

Başkaya'nın yazısının bütün okunduğunda, onun fiilen Marksizm'i bir politik ve sosyal hareket olarak tanımladığı görülmektedir.

Böyle bir başlığın konusu ya kendini Marksist olarak niteleyen solun Marksizmle ilişkisi olmadığını, iddialarıyla gerçek arasındaki çelişkileri göstermek olabilir ya da onun kendini Marksist olarak tanımlaması üzerinde durmadan, o hareketin teknoloji konusundaki programını, stratejisini, taktiklerini, örgüt ve mücadele biçimlerini eleştirir.

Ancak Başkaya'nın eleştirisi, her şeydir ve hiç bir şeydir. Neredeyse bütün bu yukarıda saydığımız yanlışları bir arada içerir.

Örneğin şu cümleyi ele alalım: “*Marksist sol teknolojik ilerlemeyi hiçbir zaman kapsamlı-tutarlı-bütünlüklü bir eleştiriye tâbi tutmadı. Marx, diyalektik yönteminin bir gereği olarak, teknolojinin çelişik niteliğinin farkındaydı. Çeşitli eserlerinde bu soruna değinmekle birlikte bütünlüklü bir teknoloji eleştirisi yapmadı.*”

Birinci ve ikinci cümleler bir arada ele alındığında, çıkarsamanın, “Marksist sol”un kendi hakkındaki iddialarının aksine Marksist olmadığını olması gerekir. Mantık bunu gerektirir. “Marksist sol”dan anladığının, yirminci yüzyıl boyunca kendine Marksist diyen, sosyalist ve Komünist partilerde ifadesini bulan solu kastettiği anlaşılmaktadır. Ama bu solun zaten Marksist olmadığı, buna esas olarak Stalinist hareket ve partiler dendiği belli iken, onları Marksist olarak tanımlamak hem Marksizm'i Marksizm olmaktan çıkarmak; hem de Marksizm'i bir sosyal ve politik hareket olarak tanımlamak anlamına gelir. Marksizm ise, kategorik olarak bir sosyal ya da politik hareket değildir. Marksizm, Tarihsel Maddeciliğin kısa adıdır, kod adıdır. Bizzat kurucularının tanımladığı gibi, Tarihsel Maddecilik ise, bugün bizlerin Sosyoloji, yani Toplum Bilim, toplumun hareket yasalarını inceleyen; farklı toplum biçimlerinin niçin neden ve nasıl var olup yok olduğunu inceleyen bilimin adıdır.

Ve eğer bir bilimse, sadece o bilimin kurucusunun katkılarıyla sınırlanması kadar saçma bir şey olmaz. Örneğin, Newton veya Darwin'den den sonra fizikçi ve biyologların, buldukları yeni yasalar veya eğildikleri yeni olgular o fizik veya biyolojiye dahildirler. Marksizm'de de sonra gelenlerin yaptıkları katkılar o bilime dahildir. Örneğin, Frankfurt Okulu'nun katkıları bizzat fiziğin veya biyolojinin gelişimi veya evrimi gibi, Marksizm'in evriminin bir parçasıdır. Bu durumda, Marksizm'in gelişimi içinde teknolojiyi ele alışı daha derinleştirdiğinden, daha geliştirdiğinden söz edilebilir. Ama yazının başlığı ise bununla çelişmekte; kendine Marksist diyen Stalinist hareket ve partiler Marksist olarak tanımlanarak; Marksizm'i geliştirenler fiilen bu Marksist tanımının dışına çıkarılmakta ve tamamen keyfi kullanımlarla tam bir eklektisizme düşülmektedir. Örneğin şöyle yazıyor Başkaya:

“Böylesi bir ortamda kapitalizmin ürettiği teknolojinin tahribatına dikkat çekenler, ya marksist olmayan düşünürler, ya da iki enternasyondan bağımsız hareket edebilen, “resmi marksizden” uzak durabilen marksist teorisyenler olacaktır: Martin Heidegger, Walter Benjamin [ekolojik muhalefetin ve anti-nükleer hareketin habercisi], Frankfurt Okulu'nun ünlü düşünürleri [Theodore Adorno, Horkheimer, Herbert Marcuse, Habermas...], Jacques Ellul, Ivan Illich, Charbonneaux, vb.”

Bu sözlerden çıkması gereken sonuç, Marksizm'in evrimi içinde ciddi bir teknoloji eleştirisi getirdiği, kendine Marksist diyen hareketlerin, yani Stalinistlerin ve Soysal Demokratların fiilen Marksizm'i

Halbuki Marks ve Engels kendi teorilerini bütün bunların hiç biri olarak tanımlamazlar ve öyle de değildir. Marksizm tarih ve toplum teorisidir. Tarih ve Toplumun yasalarını inceleyen bilimdir,. Bugünkü yaygın kullanımıyla Toplum Bilimi'dir, Sosyoloji'dir. Sosyolojiler, Marksizm'e karşı, sosyolojiye karşı oluşturulmuş ideolojilerdir.

Örneğin Marksizme Felsefe deniyor sık sık. Kitapçılarda zaten Marksizm'e ilişkin kitapları Felsefe veya Ekonomi bölümlerinde görürsünüz. Halbuki Marksizmin doğum çığılığı olan Alman İdeolojisi'nde bizzat Marks ve Engels şöyle yazıyorlar:

*“Demek ki, gerçek yaşamda, kurguculuğun bittiği yerde pozitif bilim; insanların pratik faaliyetinin, gösterdikleri pratik gelişme süreçlerinin ortaya konuluşu başlar. Bilinç konusundaki boş sözler biter, onların yerini gerçek bilgi almalıdır. **Gerçeğin kendisi ortaya konduğunda, özerk felsefe varlık ortamını yitirir. Onun yerini, olsa olsa insanların gösterdikleri tarihsel gelişmenin gözlemlenmesinden çıkartılabilecek en genel sonuçların bir sentezi alabilir.(abç)**”*

Yani teorileriyle felsefeyi bitirdiklerini söylemelerine rağmen hala bir felsefe olarak tanımlanmaya devam ediyor Marksizm eleştirmenleri ve savunucuları tarafından.

Şimdi örneğin teknik veya ilerleme konusunda Marksizm'i bir “felsefe” veya “dünya görüşü” olarak ele alan ve tanımlayan bir eleştiri ile yine Marksizm'i bir Felsefe olarak ele alan ve savunan aynı ortak ve yanlış Marksizm kavramını Marksizm'e karşı savunmuş olurlar.

Marksizm'i Ne Temsil Eder?

Öte yandan Marksizm diye bilinenler de Marksizm değildir. Yani sosyal demokrat ve Komünist partilerin veya bir zamanların “Sosyalist Ülkeler”inin Marksizmi de Marksizm

reddettiği olabilir. Ama yazıdan çıkan sonuç, tamamen Marks'ta zaten bulunan yanlışların geliştirildiği olmaktadır:

“Marx başka eserlerinde de teknolojik ilerlemeye benzer eleştiriler yöneltiyor ama o esas itibariyle teknolojinin kendisine değil, onun kapitalist sistem tarafından kullanım biçimine itiraz ediyordu... Oysa bizzat kapitalizmin ürettiği teknolojinin tartışma konusu yapılması gerekirdi... Her şeye rağmen Marx'ın eserlerinde tutarlı bir teknoloji eleştirisine başlangıç teşkil edebilecek unsurlar mevcuttu. Fakat, XIX'uncu yüzyılın sonundan itibaren 'markist sol' bu bahsi tümünden kapattı. II. ve III. Enternasyonallerin kaba Marksizm'i, hiçbir zaman kapitalizmin ürettiği 'modern teknolojiyi' tartışma konusu yapmadı. Marx sonrası sol teknoloji konusunda geçerli pozitivist ve iyimser yaklaşımı benimsemekle yetindi... Teknoloji yansızdır, önemli olan kimin tarafından kullanıldığıdır şeklindeki kaba yaklaşım II. ve III. Enternasyonel Marksizm'inin de yaklaşımıydı. Oysa, insanın insan tarafından sömürülmesine son verildiğinde doğanın insanlık toplumu tarafından sömürülmesinin sona ereceğine dair kaba yaklaşım sakattı.”

Tabii burada çok temel bir yanlış daha yapılmaktadır. Marksizm bir politik hareketin bir doktrini olarak algılanmaktadır Marksizm. Programatik çıkarsamalar Marksizm'in özüne ilişkin değildir. Marksizm söz konusuysa, sorunun şöyle koyulması gerekir: Marksizm, teknolojik değişimleri, bu değişmelerin sonuçlarını açıklayacak kavramsal araçları geliştirmiş midir? Ya da bu kavramsal araçlar daha derinleşmek için uygun bir kavramsal çerçeve sunmakta mıdır?”

değildir. Bunlar aslında Marksizm terminolojisini kullanan, ama Marksizm'e karşı mücadelenin aracı olan; pozitivist, bayağı ilerlemeci, kaba evrimci ideolojilerdir.

Marksizm'in eleştirilenleri tam da Marksizm diye bunları eleştirirler. Yine bir takım Marksizm savunucuları bunları savunurlar.

Esas eleştirilmesi gereken tam da bu Stalinizm'i veya Marksizm terminolojili pozitivist Marksizm diye eleştirmek ve savunmak olmalıdır.

Bunun tipik bir örneğini bizzat bu Kongre'nin Programı'nda bile görmek mümkündür.

“Reel sosyalist” ülkelerin deneyleri diye bir başlık var örneğin. Bu “reel sosyalist” ülkelerin deneylerini savunmak veya eleştirilenin kendisi Marksizme karşı bir saldırıdır.

Çok basit bir nedenle böyledir. Sosyalizm tanımı gereği sınıfsız bir toplumdur. Sınıfsız toplumda devlet olmaz. Hak eşitliğini sağlayan artık bitmiş bir devlet olur ama o dünyadaki bugün var olan en demokratik denebilecek devletlerle bile ilgisiz, hapishanelerde komün olarak yaşayan devrimcilerin aralarındaki hak eşitliğini sağladıkları türden bir toplumdur. Sosyalist denen ülkelerde bunun benzeri olmak bir yana, kapitalist demokratik ülkelere bile daha anti demokratik ve bürokratik aygıtlar vardı. İnsanlar eşit ve sınıfsız değildi vs..

Bütün bu Marksizmin ön görüleriyle olan çelişkiler nedeniyle, o bürokratik kastın var olan çelişkilere bir rasyonel kılıf geçirmek için uydurduğu saçma bir kavram hala burada kullanılmaktadır mesela. Bu ülkelere “Reel sosyalizm” demek, maymunlara reel insan demek gibi bir şeydir. Bu mantıkla zaten her şey, her şey olarak tanımlanabilir. Kurşun kaleme reel bilgisayar veya reel daktilo da diyebilirsiniz.

Buraya kadar kısaca sıralananlar Marksizmi eleştirenlerin yaptıkları en kaba hatalar, en yaygın yanlışlardır. Ama bunların çokluğu ve yaygınlığı nedeniyle bunlar zikredilmeden olamazdı. Aslında bu hataların çoğu aynı zamanda birçok hatayı bir arada bulundurur. Bunların tek tek soyutlanarak ele alınması gerekebilir. Ancak burada kısa kesiyoruz.

Ekonomi Politik İle Sosyolojinin İlişkisi

Marksizm'in ilerlemeci olduğu, tekniği tarafsız gördüğü, eurosentrik, erkek, beyaz, Avrupalı olduğu yönündeki eleştirilerin çoğunun temel yanışı Marksizm'in ne olduğunu, bu nun özel bir biçimi olarak da Ekonomi Politigin ne olduğunu anlamamalarında toplanır.

Genellikle şöyle düşünülmemektedir ve bu son derece yaygın bir anlayıştır. Marksizm ekonominin belirleyiciliğini söylemiştir. Bu nedenle de Marks, bilinçli hayatının büyük bölümünü ekonomi araştırmalarına harcamış, *Das Kapital* adlı eserini yazmıştır. Marksizm'in ne olup ne olmadığını anlamak için temel kaynak *Das Kapital*'dir. Marksizm'in ne olduğu, Kapital'den en doğru ve kaynağından öğrenilebilir. Marksizm'in eleştirisi de *Kapital*'e göre yapılabilir.

Bu Marksizm hakkında son derece yaygın ama aynı ölçüde de yanlış bir yargıdır.

Bunun temel yanlışı, Ekonomi Politik ve sosyoloji ilişkisini, dolayısıyla Ekonomi Politğin konusunun yanlış anlaşılmasında toplanmaktadır.

Bu yukarıda ifade edilen anlayışa göre, Marksizm'in toplum teorisinde, Ekonomik Temel, Politika, sanat, Hukuk, Ahlak, Din, İdeoloji vs. gibi toplumsal yapıları anlamak için tayin edici olmakla birlikte, toplumsal denen olgunun bir yanını, bir alanını oluşturur. Ekonomi politik toplumsal gerçeğin bir alt bölümü gibi ve alt bölümü olarak kavranmaktadır.

Bu kavrayışta Ekonomi Politik, tıpkı Fiziğin Mekanik, Optik, Hidrolik, Elektromanyetik, Akustik gibi alt bölümleriyle ilişkisi gibi ele alınmakta, sosyolojinin ekonomiyi inceleyen bir alt bölümü gibi kavranmaktadır.

Burada yanlış anlama Ekonomik temel ile, Ekonomi ile, yani bir toplumun üretim, dağılım, bölüşüm, tüketim ilişkileri ile, Ekonomi Politğin farkının anlaşılmasında ve karıştırılmasında toplanır.

Ekonomi Politik sosyolojinin bir alt bölümü değildir. Ekonomi politik ekonomik alt yapıyı inceleyen bilim değildir. Ekonomi Politğin konusu iki ürün birbiriyle değiştirildiği ve onlar bir metaya dönüştüğü, bir değişim değerine sahip olduğu noktada ortaya çıkar. Bu bambaşka bir hareket biçimidir⁵.

Ekonomi politik ile sosyolojinin ilişkisi örneğin optik ile fiziğin ilişkisi gibi değildir. Bu ilişki, fizik ile biyolojinin ilişkisi gibidir. Nasıl biyolojinin konusu, kendi benzerini yaratan ilk molekül ortaya çıktığında oluşur ve tamamen başka bir hareket biçimi ve yasaları varsa; Ekonomi Politğin konusu da iki ürün birbiriyle değiştirildiğinde ortaya çıkar ve bambaşka bir harekettir ve yasaları vardır.

Nasıl canlı hayat yok olduğunda fizik evren var olmaya devam ederse aynı şekilde meta üretimi, yani değişim yok olduğunda da Toplum ve üretim, dağılım, değişim ve tüketim ilişkileri var olmaya devam eder.

Tam da bu nedenle burjuva yazarlar, yani metanın ortaya çıkışıyla ortaya çıkan ilişkileri inceleyen yazarlar aynı zamanda meta üretimini savunduklarından dolayı, hem de Marks'ın hedefi meta ilişkilerini kaldırmak olduğundan dolayı Marks'ın kitabının alt başlığı "*Ekonomi Politğin Eleştirisi*"dir. Yani hem önceki yazarların hem de bu hareket biçiminin eleştirisidir.

Nesnelerin kullanım değerleri Ekonomi Politğin konusunu oluşturmaz. Ama bunlar ekonominin konusudurlar. Pekala kullanım derleri üreten bir toplumda bu kullanım değerlerinin nasıl üretileceği, ne kadar üretileceği, nasıl dağıtılacağı ve bölüşüleceği ve tüketileceği bir sorundur ve ekonominin konusunu oluşturur.

Marksizmin ilerlemeci, tekniği tarafsız gören, erkek, beyaz, Avrupalı vs. görenlerin ve bu yöndeki eleştirilerin kaynağında, Ekonomi politğin ne olduğunu kavramamak yatmaktadır. Marksizmin tam da güçlü olan yanı, onun güçsüzlüğü gibi görülmektedir.

⁵ "Ekonomi politik, meta ile, ürünlerin bireyler tarafından ya da ilkel topluluklar tarafından birbiriyle değiştirildikleri anda başlar." (F. Engels9

Malların kullanım değerleri onların fiziksel ve manevi özellikleriyle ilgilidir. Ama malların kullanım değerleri ekonomi politiğin konusunu oluşturmadığı için, Marksizm, modern toplumun analizinde bunları konu etmemiştir⁶.

Ürünlerin veya malların fiziksel öz ellikleri, yani kullanım değerleri ve yararlılıkları elbette, hem sosyolojinin (tarihsel maddeciliğin) hem de ekonominin konusudur. Ama Marks'ın yıllarını verdiği kapitalist toplumun özünü anlamak için yaptığı çalışmaların konusu değildir. Elbette bunlar konudur ve edilmelidir ama bir öncelikler dizisi ve bir insanın hayatının ve enerjisinin sınırları vardır. Marks buna öncelik verdiği için suçlanamaz ve aslında doğru olanı da yapmıştır.

Öte yandan, bütün malların fiziksel ve manevi özellikleri onların kullanım değerlerini belirlerken, Kapitalist toplumda artı değeri üreten, ve tüketildiğinde kendisinin yeniden üretiminden çok daha büyük bir değer yaratan ve temel kullanım değeri de bu olan malın, yani işgücünün kullanım değeri ile onun manevi ve fiziksel özellikleri arasında hiçbir ilişki yoktur. Yani işçinin şu veya bu inançta olması, erkek veya kadın olması, siyah, beyaz, Kürt, eşcinsel vs. olması onun artı değer üretmesi, yani kullanım değeri üzerinde hiçbir etkide bulunmaz.

Yani kullanım değeri, işgücü hariç bütün mallarda, Ekonomi Politiğin konusu olmadığından, ürünlerin maddi ve manevi özellikleri konu edilmez; İşgücü denen bir tek malın kullanım değeri ekonomi politiğin konusudur ama bu malın da fiziksel ve manevi özelliklerinin, bütün diğer malların aksine olarak onun kullanım değeri üzerinde hiçbir etkisi yoktur dolayısıyla yine ekonomi politiğin konusu değildir.⁷

Böylece yeni sosyal hareketleri yaratan temel problemler, ister ekoloji veya çevre hareketi gibi, ürünlerin veya malların fiziksel özellikleri ile ilgili olsun; ister insanların fiziksel veya manevi özellikleriyle ilgili olsun kadın, eşcinsel, ırk, ulus vs. hareketleri gibi, ekonomi politiğin konusunu oluşturmazlar ve tam da bu nedenle Marks'ın temel eserinin konusu değildir.

Marksizm'e yönelik olarak yeni sosyal hareketler saflarından gelen neredeyse bütün eleştiriler işte bu ekonomi politiğin ne olduğunun anlaşılmasından, konusunun ve sosyolojiyle ilişkisinin anlaşılmasından kaynaklanmaktadır.

Konuyu doğa bilimlerinden bir benzetmeyle belki daha iyi anlatmak mümkün olabilir. Bunu şöyle bir örnekle deneyelim.

⁶ "İktisat nesneyi incelemez, insanlar arasındaki ilişkileri ve son tahlilde, sınıflar arasındaki ilişkileri inceler; oysa bu ilişkiler her zaman nesneye bağlıdır ve nesne gibi gözükürler." (F. Engels)

⁷ Ekonomi politik ilişkileri inceler, tabiri caiz ise cebirsel formüller gibidir. O formüldeki değerlerin, niceliklerin ne olduğu veya olacağı onun konusu değildir. Ekonomi politik bakımından değiştirilenin bir buzdolabı veya bir teneke buğday olmasının hiçbir anlamı yoktur. Somut nicelikler ise, yani nesnelerin özellikleri ise ekonomik planlamanın, tüccarların vs. işidir ve konusudur.

Farklı bilimler son duruşmada, farklı varoluş ve hareket biçimlerini konu edinirler. Her hangi bir hareket biçimini ele alan kavramlarla veya bilimle başka bir hareket biçimini açıklamaya kimse kalkmaz. Örneğin canlı türlerinin farklılıkları, nasıl ortaya çıktığı ve değiştiği vs. biyolojinin konusudur ve biyolojinin kavramlarıyla ele alınabilir

Tüm biyolojik süreçler son duruşmada bir takım atomların, moleküllerin, atom altı parçacıkların hareketlerine; birleşme ve ayrılmalarına indirgenebilir. Örneğin fotosentez olayı, fotonların taşıdıkları enerjinin başka molekülleri oluşturulmasında kullanılmasından başka bir şey değildir. Son duruşmada, Quantum fiziğinin de temellerini atan Einstein'e Nobel fizik ödülü kazandıran fotoelektrik etkinin bir görünümüdür.

Tüm biyolojik süreçler son duruşmada bir takım fiziksel süreçler olmakla birlikte, bizler biyolojik süreçleri fiziksel süreçlere indirgeyemeyiz ve onları fiziğin yasalarıyla açıklayamayız. Farklı türlerin varlığı ve evrimi fizik yasalarının değil, biyolojik yasaların konusunu oluşturur. Bunlar fizik değil, biyolojik olgulardır. Bunun için fiziktekinden apayrı bir kavram sistemi ve bilime ihtiyaç vardır. Kimse biyolojiyi ve biyologları, niye atom altı parçacıklar, atomlar, moleküller ile ilgilenmiyor diye suçlamaz. (Ama Marksizm'e gelince tam da böyle olur. Ekonomi politik eserinde niye malların kullanım değerlerini ele almadı diye Marksizm suçlanır.)

Biyolojinin konusu olan hareket veya varlık biçimi, kendi benzerini yaratan, sentezleyen ilk molekül ortaya çıktığında ortaya çıkar. Bu günkü bilgilerimize göre, bu yeryüzünde aşağı yukarı üç buçuk dört milyar yıl önce ortaya çıkmıştır. Kendi benzerini yaratan veya sentezleyen molekülün ortaya çıktığı andan itibaren, daha önce var olmayan, yepyeni bir hareket ve varoluş biçimi ve yasalar ortaya çıkar. Bunları Darwin esas olarak formüle etmiştir.

İşte Tarihsel Maddecilik yani Sosyoloji ve Ekonomi Politik ilişkisi de Fizik ve Biyoloji ilişkisi gibidir. Tarihsel Maddecilik veya Sosyoloji toplumun, toplumun evriminin; farklı toplumların ve toplum biçimlerinin hareketini ve yasalarını inceler.

Toplum, muhtemelen yüz veya yetmiş bin yıl kadar önce, ilk dini olan, yani ilk tanımlanmış bir topluluk olan ve parçayı bütüne tabi kılan toplulukla birlikte ortaya çıkmıştır. Tıpkı fizik evrenin 13,7 milyar yıl önce Büyük patlamayla ortaya çıkması gibi,

Ekonomi politiğin konusu ise toplum değildir, değer (değişim değeri) incelenmesi, hareketi ve biçimleridir. Ekonomi politiğin konusu, iki insan ya da kabile ilk kez ellerindeki ürünleri değiştirdikleri an ortaya çıkar veya çıkmıştır ve topluma göre çok yeni bir süreçtir. Her şeyden önce bir artı ürünü var sayar ki bu da emek üretkenliğinin epey bir gelişmişlik düzeyini gerektirir. Tıpkı Canlı hayatın Dünyanın oluşumu ve soğumasından sonra ortaya çıkması gibi.

Marksizm sosyolojidir. Ama Marks'ın temel eseri olan *Das Kapital*, bir sosyoloji kitabı değildir, Ekonomi Politiktir onun konusu.

Ekonomi politiğin konusu olan varoluş ve hareket biçiminin toplumu anlamak için elbette hayati bir önemi vardır. Bu ilişkiyi ve önemi anlatabilmek için yine doğa bilimlerinden bir örnek verelim. En uygun örneği jeoloji sunar.

Jeolojinin konusu olan yeryüzü biçimlerini fiziksel güçler belirler. Kabaca dünyanın sıcak çekirdeğindeki nükleer reaksiyonlar sonucu ortaya çıkan enerjinin sıvılaştırdığı daha üst katmanlar ve bu eriyiğin ısınan katmanların dış kabuğa soğuyan katmanların tekrar merkeze doğru konveksiyon hareketlerinin yol açtığı kabuktaki hareketler olarak ifade edilebilir.

Yeryüzünde bir hayat olmasaydı da, (muhtemelen gelecekte böyle bir gezegenler jeolojisi de olacaktır) bu güçler ve hareket biçimleri var olmaya devam ederdi. Ancak milyonlarca hatta milyarlarca yıl boyunca canlıların yol açtığı değişimler olmadan, bugünkü dünyadaki jeolojik biçimleri anlamak mümkün değildir. Ama buna rağmen jeolojik hareketi belirleyen yasalar ayrıdır canlıların hareketini belirleyen yasalar ayrıdır.

Sosyolojiyle ekonomi politiğin ilişkisi böyledir. Tıpkı cansız bir gezegende de jeolojik hareketlerin var olabileceği ve olduğu gibi meta, değer yasası ortaya çıkmadan da toplum var olabilir ve olmuştur. Ve nasıl canlılar atmosferi, yeryüzünün bileşimini, değiştirerek jeolojinin konusu olan yepyeni biçimlerin ortaya çıkmasına yol açıyorsa ve canlıların tarihi bilinmeden jeolojinin bugünkü yeryüzü biçimlerini açıklaması olanaksızsa, benzer şekilde değer yasası, tüm toplumsal ilişkileri değiştirir ve değer yasası bilinmeden toplum biçimleri ve tarihi açıklanamaz. Ama tıpkı, bütün buna rağmen biyolojinin yasalarının ve kavramlarının farklı olmaya devam etmesi gibi ekonomi politiğin ve sosyolojinin yasaları ve kavramaları farklı olmaya devam eder.

Benzer şekilde örneğin sabit sermaye bir ekonomi politik kategorisidir. Bu sabit sermayenin somut olarak ne ürettiği, ne ürettiği veya kendisinin somut olarak ne olduğu ekonomi politiğin konusu değildir. Sabit sermaye denen de son duruşmada, teknoloji dediğimiz şeydir. Ama sabit sermaye bir sosyolojik kategori değildir.

Şimdi ekonomi politik kategorileriyle, nispi artık değer oranının yükselişinden, kar oranlarının düşmesinden, emek üretkenliği artışından, dolayısıyla emek üretkenliğindeki bir ilerlemeden söz edildiğinde buradaki ilerleme kavramı, yükseliş anlamında nicel bir farklılığa karşılık düşerken, bundan ilerleme sözcüğünün geçmesinden yola çıkarak, Marksizm'in ilerleyen bir toplum ve tarih anlayışı olduğu yolunda bir sonuç çıkarmak, ekonomi politiğin kaetgorileriyle sosyolojinin kategorilerini karıştırmaktan başka bir anlama gelmez.

İlerleme, bir nicel farklılığın ifadesi olarak; bir yükselişin ifadesi olarak da, her türlü değer yargısından azade olarak da kullanılabilir ama aynı zamanda bir değer yargısıyla yüklü kavram olarak da kullanılabilir.

Örneğin tarihte emek üretkenliğinde bir ilerleme, bir yükseliş vardır demek ile tarih ilerleyen bir süreçtir; kapitalist toplum köleci toplumdan daha ileridir demek çok farklı ilerleme kavramlarına karşılık düşer. Birinci anlamda bir ilerleme bir değer yargısı içermez. Bir nicel farklılığı ifadenin aracıdır. İkinci anlamda ise bir değer yargısı içerir.

İşte Marksizm'e yönelik ilerlemeci veya tekniği tarafsız görüyor eleştirilerinin çoğu bu tür farklılıkları; ekonomi politik ve sosyolojik kavramların farklılıkları anlaşılmadığı için yapılmaktadır.

Marks'ın kapitalizmi ya da modern toplumu anlamak için ekonomi politiği, yani değer yasasını incelemesini ve eleştirmesini ve buna neredeyse yetişkin bir insan olarak bütün ömrünü vermesini Marksizm olarak anlamaktadırlar. Marksizm bu değildir. Marksizm, tarihsel maddeciliktir, yani sosyolojidir.

Bu sosyoloji, tıpkı jeolojinin, canlılar ve evrimi bilinmeden yeryüzü şekilleri anlaşılamaz demesi gibi, toplumlar bu değer yayası ve sonuçları bilinmeden anlaşılamaz sonucuna ulaştığı için Marks ömrünü bu konuya vermiştir. Yoksa hiçbir zaman sosyoloji ile ekonomi politiği karıştırmaya kalkmamıştır.

Marks'ın eleştirmenlerinin bütün yaptığı ise bunları karıştırmaktır.

Sosyalizm Hakkında Bürokratik ve Stalinist Kavrayışlar

Marksizme yönelik eleştiriler şöyle gizli bir varsayımdan da yola çıkmaktadırlar. Marksist bir parti iktidara geldiğinde, tekniği tarafsız gören anlayıştaysa veya böyle bir teorisi varsa, yanlış işler yapacaktır. Örneğin Sovyetlerde doğa tahrip edilmiştir ve bu tam da Marksizm'in ilerlemeci ve teknik hayranı olmasının sonucudur.

Bu eleştiri metodolojik olarak, fikirlerin toplumsal ilişkileri ve gleri belirlediği gibi, idealist denebilecek bir yanlış anlayışa dayanmakla birlikte, esas olarak çok daha tehlikeli başka bir yanlışı da barındırmaktadır.

Gerçek bir sosyalist demokraside, yani bürokratik yozlaşmanın olmadığı; insanların özgürce tartışıp örgütlendiği, kararların demokratik olarak oluştuğu bir toplumda, Marksistler diyelim ki, ilerlemeci bir tarih anlayışıyla, teknik hayranı bir anlayışla bir partide rgtlenmişler ve tam da Sovyetlerde yapılmış olanlar gibi işleri yapmayı da programatik olarak savunuyor olsunlar.

Ama orası demokratik bir sosyalizm olduğundan, orada muhtemelen, diyelim ki romantik geçmişe dönüşten etkilenen görüşleri ve programı olan bir parti de olabilir. Birçok başka partiler akımlar da olabilir.

Bu durumda bu partilerden hangisini halkın seçeceği belirleyecektir sonucu. Ayrıca seçenler zamanla görüşlerini değiştirip bir dönem birini diğer dönem diğerini de seçebilirler.

şimdi Marksizm'i teknik hayranlığı veya ilerlemecilikle eleştirenler, eleştiri noktasını sosyalist bir demokrasinin olmamasına yapacakları yerde, bunu hiç tartışma konusu yapmayarak, doğru devrimci çizgideki bir partinin iktidarını ve olağan ve meşru görmüş oluyorlar. Aslında bunların Marksizm'e eleştirisi tam da Stalinist bir anlayışı yansıtır.

şunu anlamak istemiyorlar, kapitalizmin ortadan kaldırılması, insanların ihtiyaçlarına göre planlı bir üretim yapmalarının, doğanın dengelerini gözeterek bir yaşam kurmalarının olanağını yaratır ama, bunu garantilemez.

Pekala sosyalist bir toplumdaki demokraside, çok farklı görüşleri savunan partiler arasında insanların çoğunluğu, kısa vadeli ve partial çıkarlarını göz önüne alarak kararlar alabilirler ve

böylece de bir yok oluşun yolunu açabilirler. İnsanlığın genel ve uzun vadeli çıkarlarını savunan tekniği tarafsız da görmeyen, ilerlemeci de olmayan bir parti, pakala hep azınlıkta kalabilir.

“Doğru Görüş” çoğunluğu kazanacak diye bir kural yoktur. Sosyalist Demokrasi yanlış görüşleri de seçme; yanlış görüş ve öngörülerle planlama yapma hakkıdır da aynı zamanda.

Hatta genelin çıkarı ile parçanın çıkarı; kısa vadeli çıkar ile uzun vadeli çıkar çoğu kez çatışmalı olduğundan; insanlar genellikle kendi doğrudan ait oldukları parçalara ve kısa vadeli çıkarlara göre karar verecekleri ve seçimler yapacakları için, Marksistler eğer öyle bir toplumda bir parti kurarlar ve ulaştıkları görüşleri savunurlarsa, muhtemelen hep azınlıkta kalacaklar ve çoğunluğun alaylarının ve kahkahalarının hedefi olacaklardır.

Varlık ve Düşünce İlişisini Tersinden Koyuşlar

Marksizmin eleştirmenlerinin büyük bir çoğunluğu varlık ve düşünce ilişkisini tersinden koyarlar. Sanırlar ki doğru görüşler olsaydı, Sovyetlerde yozlaşma olmayacaktı. Bütün eleştirilerini bu bakış açısından, bir daha böyle şeyler olmasın diye yaparlar. Bunun için de suyu başından kesebileceklerini, o yanlış fikirleri ortadan kaldırarak bunu engelleyebileceklerini sanırlar. Bunlara cevabı Gramsci şöyle de verir.

"Bu düşünceleri çürütmekle bunların ilintili olduğu toplumsal ögenin ya da toplumsal gücün yok edildiği sanılmamalıdır. (Çünkü bu aydınlanma yüzyılı tipinde bir salt akılcılık olurdu.)"
(Gramsci)

Yani bu yapılan aslında burjuva rasyonalizminin kendisidir.

Bu bayların anlamadığı şudur. Bolşevik partisinin görüşleri, Lenin, Troçki'lerin görüşleri ne kadar yanlış olursa olsun, eğer Rusya, Almanya düzeyinde gelişmiş bir ülke olsaydı veya Spartakist ayaklanması, Kapp'ın darbe girişimine karşı direniş vs. bir Alman devrimiyle sonuçlansaydı, o yanlış görüşler egemen olma, iktidara gelme imkanı bulamazlardı.

Gerçek toplumsal güçler ve tarihsel gidiş belirler hangi görüşün egemen olacağını.

İlerleme ve Evrim kavramı

İlerleme kavramı ve evrim kavramı.

Evren bir süreçler karmaşasıdır. Dolayısıyla evrim kavramı vardır. Ama ilerleme kavramı değer yüklü bir kavramdır. Bir an için, dünyada devrim olduğunu, sınıfsız bir topluma doğru gidildiğini, savaş ve sömürünün ortadan kalktığını var sayalım.

Bu koşulda tarih bir ilerleme gibi görünecektir. Ancak bu koşulda bile İlerleme değer yüklü bir kavram olduğundan yanlıştır. Marksizm'in ilerlemeci olduğu yönündeki eleştiriler

bugünkü umutsuz durumda gerekçelerini bulmakta ve tarihin ilerlemediği yolunda bir izlenimden yola çıkmaktadırlar. Yani gerçeğin ilerlemeye karşılık düşmediği anlamdadır eleştiriler. Kavramın kendisine itirazdan ziyade, gerçekliğin o kavramın ifade ettiği anlama denk düşmemesine yönelik bir itirazdır bu. Yöntemsel olmaktan ziyade olgusal eleştirilerdir bunlar.

Halbuki, insanlık “İlerlese” idi bile, ilerleme kavramı yanlış olurdu. Bilim değer yüklü kavramları kabul edemez.

Şimdi Marks-Engels’in eserlerinde zamanlarının birer örneği olarak elbette tarihsel iyimserlikten beslenen ve iyimser beklentileri ifade eden bir ilerleme kavramı kullanımına rastlanabilir. Ama bunlar onun özüne ilişkin değildir. Onda geçmişin kalıntısı olarak, kültürel olarak var olan, özensiz olarak kullanılmış olan, ona ve özüne yabancı kavramlardır.

Bunu hem Marks-Engels’ten hem de sonra onların görüşlerini geliştiren başka Marksistlerden örneklerle göstereyim.

Örneğin Komünist Manifesto’nun ilk satırlarında, Bir çöküş ve devrim olasılıklarından söz edilir. Yani ortada ilerleyen değil, açık uçlu bir tarih ve evrim kavramı vardır. Aynı zamanda çöken bir tarih kavrayışı da vardır. Kavramsal Sistemin kendisi ilerlemeyi mantıki olarak zorunlu kılmamaktadır. Diğeri de aynı ölçüde olasılıktır. İlerleme değil çöküş de mümkündür.

Ama Komünist Manifesto’nun yazıldığı yıllarda, o verili durumda işçi hareketinin yükselişi, teknik ilerlemelerin emek üretkenliğinde yaptığı yükselişler vs. iyimser bir sonucu daha çok ve mümkün göstermektedir. Bu çağ ruhu veya psikoloji elbette yazılarda da yansımaları bulacaktır.

Ama bu pratik bir olasılıktır, kavramsal değildir. Şöyle ifade edelim. Marksizm bir cebirsel formül gibi düşünülürse, o formülde eksi veya artı bir sonuç da çıkabilir bu sonuç. Sonuç formülde konacak niceliklere bağlıdır. Verili durumda pozitif sonuç çıkaracak rakamlar baskın görülmektedir. Bu nedenle, bu öngörü, imgelere yansıdığında bu tarihin ileriye giden bir tren devrimlerin de bu trenin lokomotif gibi görünmesine yol açmaktadır.

Ama dikkat edin, bunlar Marksizm’in özüne ilişkin değildir. Bunu yine bizzat Marksizm gösterir. Benzeri durumun tersi ise bizzat yine Marks’tan sonra Marksizm’e en büyük katkıyı yapmış düşünürlerden biri olan Benjamin’de görülür. O tam tersi bir çağda yaşamıştır. Cebirsel formüldeki rakamlar eksi bir sonuca yol açabilecek şekilde görülmektedir. Bu durumda tarih uçuruma giden bir tren devrimler de uçuruma gidişi durduracak imdat frenleri olarak görülür.

Bunların her ikisi de doğrudur. Tarih ilerleme olmadığı gibi bir gerileme de değildir. Marks’ı ilerlemeci olarak suçlayanlar, onun bir gerileme de olmadığı noktasından değil; İlerleme olmadığı noktasından eleştirmektedirler. Eleştirileri kategorik ya da metodolojik değil, olgulara ilişkindir.

İki türlü yanlış vardır, yöneme ilişkin yanlışlar, olgulara ilişkin yanlışlar. Marksizm’i ilerlemecilikle eleştirenler aslında olgulara ilişkin bir itiraz veya eleştiri yapmakta, ama yöneme ilişkin bir yanlış içinde bulunmaktadır.

Gerek lokomotif imgesi gerek imdat freni imgesi, ikisi de bilimsel olarak yanlışlar ve Marksizm'in özüne ilişkin değildirler. Onlar sınıf mücadelesinin ve tarihin gidişi içindeki belli uğrakların zamanın ruhu ya da psikoloji üzerindeki yansımalarıdır.

Bizzat bir Marksist olan Gramsci ilerlemenin ideolojik bir kavram olduğunu söyler. Yani bizzat Marksistler ortada bir ilerleme veya gerileme değil, bir gidiş (oluş, süreç, prose) olduğunu ifade ederler.

"İlerleme bir ideolojidir, oluş bir felsefe kavramıdır. 'ilerleme', yapısına tarih bakımından belirli bir kültürün öğeleri giren belirli bir anlayışa bağlıdır. Oluş, bir felsefe kavramı olup, bunda 'ilerleme' bulunmayabilir. İlerleme fikrinde, üstü kapalı olarak, nitelik ve nicelik bakımından ölçülebilir de vardır: Daha çok ya da daha iyi olduğunu belirleyerek. Bunun içinde 'sabit' ya da 'sabitleştirilebilir' bir 'ölçü' tasarlanmaktadır.(...)"

Komün ve Romantik Gelenek

İlerleyen bir tarih kavrayışı başka bir açıdan da Marksizm'e yabancısıdır. Marksizm aynı zamanda ilkel komünizm karşısındaki hayranlığı ile de ortaya çıkar. Son yıllarda Michael Löwy'nin yaptığı çalışmalarda gösterdiği gibi, Marksizm'in meşhur, İngiliz Ekonomi Politikası, Fransız sosyalizmi ve tarihçiliği, Alman Felsefesi olarak sıralanan üç kaynağı, üç bileşenin bir de dördüncü kaynağı ve bileşeni vardır: Romantik gelenek⁸. Geçmişteki bir altın çağ, ilerleme düşüncesini daha baştan reddeder.

Zaten böyle bir anlayış olmasa, ciddi bir kapitalizm eleştirisi de olanaksız olur. Sosyal Demokrat ve Stalinist pozitifizm ile Marksizm arasındaki en esaslı farklardan biri de budur. Neredeyse Marksizm'i Marks ve Engels'ten önce ve bağımsız olarak keşfetmiş olan İbni Haldun'dan, Marks-Engels'e, oradan Rosa'ya, Walter Benjamin'den Kıvılcımlı'ya⁹ kadar adeta bir duvarcı sicimi gibi, sınıflı toplum öncesi ve Kapitalizm öncesi Komün'ün karşısında duyulan hayranlık yaratıcı, eleştirel ve devrimci Marksizm'in adeta bir alâmetifarikasıdır.

Ama burada tekrar belirtelim ki, tarih ilerleyen veya gerileyen bir süreç değildir, bir gidiştir. Bunlar değer yargısı içerirler ve bu da tarihsel maddeciliğe, yani diyalektik sosyoloji'ye yabancısıdır. Ve tam da yabancı olduğu için, Marksizm ne ilerleyen ne de gerileyen bir tarih kavramına bağlı olmadığı için, ama bir sosyalist olarak Marksistlerin var olanın eleştirisi ve aşılması için, kah ilerlemeci (lokomotif) kah çöküşçü veya gerileyici (imdat freni) vurgular yaptıkları görülür. Bunlar birbiriyle çelişmez, birbirini tamamlar.

⁸ Michael Löwy, Romantizmi sadece bir edebi akım olarak ele almamakta, anlamını genişletmekte ve onu şöyle tanımlamaktadır: *"Bize göre romantizm modernitenin, yani modern kapitalist uygarlığın, geçmişteki (prekapitalist, premodern) değer ve idealler adına eleştirisini temsil eder. Romantizm başından beri ikili bir ışıkla, isyan yıldızının ve "melankolinin kara güneşi"nin (Nerval) ışığıyla aydınlandığını söyleyebiliriz."* (M. Löwy, isyan ve Melankoli, s.23)

⁹ Şefik Hüsnü, Mihri Belli, Reşat Fuat gibilerin Kıvılcımlı'ya yönelttikleri temel eleştiri de onun ilkel sosyalizmi olumladığı ve abarttığı şeklindedir.

Yapı ve İşlev Kategorileri

Yukarıda, Ekonomi Politîğin konusunun metaların fiziksel ve manevi özellikleri olmadığını, bu nedenle Marksizm'in tekniği tarafsız gibi ele aldığına değinmiştik. Burada ek alarak, Marksizm'in tekniği hiç de tarafsız olarak görmediğini, hatta böyle bir yaklaşımın ona yabancı bile olduğunu bir örnekle göstermeye çalışalım.

Marksizm'in Teknolojiyi tarafsız gördüğü eleştirisi, daha da genel olarak, onun, şeylerin yapı ve işlevleri arasındaki ilişkiyi doğru tanımlamadığı varsayımına dayanır.

Yapı ve İşlev kategorileri, konunun anlaşılması için temel kavramlardır.

İster organik araçlar (organlar), ister mekanik veya elektronik araçlar (aletler), ister toplumsal araçlar (örgütler, kurumlar) olsun, bütün araçlar son duruşmada gelirler hep yapı ve işlevleri ile (anatomi ve fizyoloji) anlaşılabilirler.

Yapı ve işlev ise, birbirine ayrılmazca bağlıdır. Yapı bir bakıma yoğunlaşmış İşlev; İşlev de bir bakıma eylem halindeki Yapı olarak görülebilir.

Marks ve Engels'in, Yapı ve İşlev'in bu ilişkisinin son derece bilincinde oldukları çok açıktır. Eğer öyle olmasaydı, siyasi biçimine "Proletarya Diktatörlüğü" dedikleri Geçiş Dönemi'de, sınıfsız bir topluma gidebilmek için, İşçi Sınıfının var olan devlet cihazını sadece ele geçirmesini savunmaları gerekirdi.

Marks, Paris Komünü'nü incelediği Fransa'da İç savaş eserinde, İşçi Sınıfı'nın sınıfsız topluma gidişte, şimdiye kadar hep sömürücü bir azınlığın egemenlik aracı olmuş cihazı kullanamayacağı, bunu parçalaması gerektiği¹⁰; ezilen çoğunluğun ezen küçük bir azınlığa karşı kullanabileceği ve ondan bağımsızlaşamayacak bir araç oluşturması gerektiğini, bunun ne olduğunu da Paris Komünü'nün ve Parisli işçilerin gösterdiğini yazmıştır¹¹.

¹⁰ "komün bir kez iktidara geçtikten sonra, eski devlet makinesi ile yönetmeye devam edemeyeceğini hemen kabul etme zorunda kaldı." (F. Engels, (Fransa'da İç savaşa) Giriş)

¹¹ "Askeri ve bürokratik muazzam örgütü ile, karmaşık ve yapma devlet mekanizması ile, yarım milyon insandan bir memurlar ordusu ve bir ikinci beş yüz bin askerlik ordusu ile, bu yürütme gücü, Fransız toplumunun bütün bedenini bir zar gibi saran ve bütün deliklerini tıkayan bu korkunç asalak yapı, mutlak krallık döneminde, devrilmesine yardım ettiği feodalitenin sona erişinde meydana geldi. Büyük toprak sahiplerinin ve kentlerdeki büyük mülk sahiplerinin senyörlük ayrıcalıkları, devlet iktidarına özgü birçok özel nitelikler haline dönüştüler; feodalitenin ileri gelenleri, maaşlı devlet görevlileri oldular; çelişkili orta çağ hükümdarlık haklarının alacalı haritası, işleyişi bir fabrikadaki gibi bölüştürülmüş ve bir merkezden yönetilen bir devlet iktidarının çok iyi ayarlanmış planı oldu. Ulusun burjuva birliğini kurmak için bütün bağımsız yerel, bölgesel, belediyelere ve taşra illerine değin iktidarları yıkmak görevini benimseyen birinci Fransız Devrimi, zorunlu olarak mutlak krallık tarafından başlatılan işi, hükümet iktidarının merkezileşmesi, ama aynı zamanda genişliği, özel nitelikleri, ve aygıtı işini zorunlu olarak geliştirecekti. Napoléon, bu devlet mekanizmasının yetkinleşmesi işini tamamladı. Meşru monarşi ile temmuz monarşisi, bunu, ancak, iş bölümü burjuva toplumu içinde yeni çıkar grupları yarattığı ve dolayısıyla da devlet yönetimi için yeni bir malzeme doğurduğu ölçüde, gitgide artan daha büyük bir iş bölümü eklediler. Bir köprüden bir okul binasından, ve en küçük bir köyün köy

Yani ezen bir azınlığın egemenliğini sağlayan bir cihazın, ezilenler için kullanılamayacağı, bunun yapısı ve işlevleri arasında bir çelişki olduğu, yeni işlevine uygun yeni bir yapının oluşturulması gerektiği ve diğer yapının parçalanması gerektiği çok açıktır. Bu tekniğin tarafsızlığı gibi bir anlayışla uzaktan yakından ilgili değildir.

Ve nihayet, buradan, Ezen bir sınıfın egemenliğini sürdürmeye ve kapitalist kar ekonomisine göre şekillenmiş araçların, şehirlerin vs. sınıfsız ve ihtiyaçlara göre üretim yapan ve esas olarak eşit olarak bölüştürmeye yönelik bir topluma gidişte, tıpkı devlet cihazı gibi kullanılamayacağı sonucuna ulaşmak için küçücük bir adım yeter.

Ancak, bu hem bir devlet cihazını parçalamakta olduğu gibi öyle bugünden yarına yapılabilir bir şey değildir. Bu o toplumu kurmak isteyecek insanların büyük ölçüde hiç bilinmeyen bir alanda el yordamı ve öngörülerle, denemeler ve yanlışlarla gerçekleştirebileceği bir süreçtir.

Bu nedenle Marks, “geleceğin mutfağı için reçeteler yazmayı” reddetmiştir. Bu nedenle, Parisli işçiler kendi tarihsel deneyleriyle nasıl bir şey olduğunu buluncaya kadar proletarya diktatörlüğünün nasıl bir devlet cihazı olduğu hakkında konuşmayı ya da tahminlerde bulunmayı reddetmiştir.

Burada son derece demokratik bir sosyalizm anlayışı vardır çünkü. Tıpkı Paris’li işçiler gibi o sınıfsız topluma gitmeye cesaret etmiş ezilenler nasıl şehirler, araçlar vs. planlayacaklarına ve üreteceklerine karar vereceklerdir.

Marks’ı ve Marksizm’i tekniği tarafsız görmekle suçlayanlar, farkına varmadan, gizli bir varsayım olarak, doğruyu bilen bir tek Marksist Partinin egemenliğine dayanan bir tür Bürokratik sosyalizm veya Stalinizmden başka bir şeyi savunmuş olmamaktadırlar.

Marksizm Geliştirilmeli ve Eleştirilmeli Ama nasıl ve Nereden?

Marksizm bir sosyolojidir dedik her şeyden önce. Onu bizzat kurucuları öyle tanımlamışlardır. Buna Tarihsel Maddecilik demeleri içinden çıktıkları gelenekle; bir toplum bilim veya Sosyoloji dememeleri bu kelimenin daha sonra çıkmış ve yaygınlaşmış olmasıyla ilgilidir.

Sosyoloji de her bilim gibi gelişecektir ve gelişir. Marks-Engels’in temellerini attığı, ama onlardan bağımsızca başkalarınınca da bulunan (Morgan, ibni Haldun vs.) bu biricik sosyoloji gerek Marks-Engels tarafından, gerek sonra gelen birçok Marksist tarafından geliştirilmiştir ve geliştirilmektedir.

mülkiyetinden demir yollarına, ulusal zenginliklere ve üniversitelere kadar her ortak çıkar derhal toplumdan ayrıldı, üstün çıkar, genel çıkar olmak sıfatıyla, topluma karşı tutuldu, toplum üyelerinin inisiyatifinden çıkarıldı ve hükümet eyleminin konusu haline getirildi. Sonunda, parlamenter cumhuriyet, kendini, devrime karşı savaşımında baskı önlemleri ile hükümet iktidarının eylem olanaklarını ve merkezleşmesini kuvvetlendirmek zorunda gördü. Bütün siyasal devrimler, bu makineyi kıracakları yerde, yetkinleştirmekten başka bir şey yapmadılar. Art arda iktidar uğruna savaşan partiler bu muazzam devlet yapısını ele geçirmeyi, kazananın en birinci ganimeti saydılar.” (Marks, Fransa’da İç Savaş)

Ancak bütün bu gelişmelere rağmen, tıpkı bugün Fizikte dört temel kuvveti veya Qaantum ve Relativite teorilerini bir tek kavram sistemi içinde birleştirme sorunundaki zaafları gibi, Marksizm'in temel bazı zaafları vardır ve aşılmış değildir. Marksizm esas bu noktalarda eleştirilmeli ve geliştirilmelidir.

Bu da özünde, Toplumsal Yapı temeli üzerinde tarihsel hareketin nasıl gerçekleştiği sorundur. Diğer bir ifadeyle, Yapı ve Özne sorunu veya çelişkisi.

Biz bir Marksist olarak, tam da bu noktadan Marksizm'i eleştirip geliştirdiğimizi düşünüyoruz ve bu konudaki görüşlerimizi ana hatlarıyla "*Marksizm'in Marksist Eleştirisi*" adlı kitabımızda açıklamış bulunuyoruz.

Birkaç sözcükle bu şöyle özetlenebilir. Marksizm'deki Aydınlanma kalıntısı olan şey, tam da Din'in ne olduğu konusundaki Aydınlanma'nın hiç de sosyolojik olmayan din tanımıdır. Aydınlanma dini inanç olarak tanımlayarak, onu sosyolojik bir olgu olmaktan çıkarmış, bir tür epistemolojik ve/veya hukuki bir olguya çevirmiştir. Ama böyle yaparak, kendisi sosyolojik olarak yeni bir din kurmuştur. Bu kavramları farkına varmadan benimseyen Marksizm de, hem genel olarak dinin hem de modern toplumun dininin ne olduğunu anlayamamıştır.

Bu da Marksizm'i felç eden bütün çelişkileri ortaya çıkarmıştır.

Dinin ne olduğu anlaşılamadığı için, yapı ve özne çelişkisi, yani toplumsal yapı üzerinde tarihsel hareketin nasıl gerçekleştiği anlaşılamamıştır. Çünkü, dinin ne olduğu anlaşılamadığından, dinden dine geçişlerin devrimler olduğu; toplumsal üst yapının bizzat kendisinin dönüşümünün, bir dinden diğer dine geçişler biçiminde gerçekleştiği görülememiştir. Dinin ne olduğu anlaşılamadığı için ve din de toplumun üst yapısının tam da kendisi, somut var olduğu biçim olduğundan, bir üstyapılar teorisi kurulamamıştır. Ve nihayet din'in ne olduğu anlaşılamadığı için, Ulus'un ne olduğu anlaşılamamış ve Marksizm fiilen bir ulusçuluğa dönüşmüştür.

Bütün bunlardır eleştirilmesi ve geliştirilmesi gerekenler Marksizm'de.

Marksizm'i hiç de hak etmediği yerden, tamamen yanlış Marksizm kavrayışlarıyla ve yöntemleriyle eleştirmek, aslında fiilen gerçek eleştiri ve tartışma noktalarını gözden ve gündemden uzak tutmaktır.

Bu da son duruşmada sınıf mücadelesinin çok rafine bir biçimde sürdürülmesinden başka bir şey değildir.

Yeryüzünde uluslar varken, uluslara karşı mücadeleyi ikinci plana iten her şey, aslında var olan ulusların ve ulusçuluğun savunusundan başka bir anlama gelmez.

Doğa da Toplum da öncelikle ulusların kıskacından kurtarılmalıdır. Ulusların kıskacı mücadelesine girildiğinde ulusların olmadığı bir yeryüzü cumhuriyetini kuranların kapitalizmi de bir kenara atacakları ve bunu yapabilecek biricik güç oldukları görülecektir.

Bu bulum kongresinin başlığı gündemi yanlış tanımlamaktadır. Ulusların kıskacında Doğa Toplum ve Teknoloji demek gerekmektedir. Uluslara karşı mücadeleyi başa almak gerekmektedir.

Ama bunu başa almak için de, Marksizm'in gerçek eksiklerinin ve yanlışlarının nerede olduğunu doğru görmek ve eleştirmek gerekmektedir.

Demir Küçükaydın

09 Ağustos 2012 Perşembe

Çınarcık

Not: Gerek sağlık sorunları, gerek diğer yaşam koşulları nedeniyle, düzenli ve sabit bir yere bağlı bir yaşamımız yoktur, bu nedenle elimizin altında kaynaklar bulunmamaktadır. Kaynaklarımız kafamızda kalanlar ve zaman zaman aldığımız rastlantısal notlardan elimizde bu an bulunan bazılarıdır. Bu nedenle bir kaynakça veremiyoruz.